

DİLİMİZİN ZENGİNLİKLERİ PROJESİ

“Sözlük Özgürlüktür”

PROJE BÜLTENİ

Milli eğitim bakanlığının her kademedeki okul için içeriğini hazırladığı “Dilimizin Zenginlikleri” projesinin okul öncesi kısmını siz velilerimizle birlikte uygulayacağız. Okuyarak, dinleyerek, oynayarak, yürüteceğimiz bu projede bizi eğlenceli etkinlikler bekliyor.

Ailelerin projeye aktif katılımı ile projenin kalıcılığı ve etkisinin artırılması hedefleniyor.

Bu proje ile söz dağarcığı gelişmiş, okuduğunu ve dinlediğini anlayan, kendini ifade etmekte zorlanmayan, problemlerini konuşarak çözen, zengin bir dil kullanan nesiller yetiştirmek amaçlanmaktadır. Kültürümüzün ve dilimizin unutulmaya yüz tutmuş zenginlikleriyle yeni nesilleri buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Yeni kelime ve kavramları günlük yaşantımıza katarak zengin bir dil kullanmayı umuyoruz. Peki bu projede bizi neler bekliyor

Çocuk edebiyatının inceliklerini öğrenme ve çocuk edebiyatı ile ilgili uzmanlarla söyleşiler. Atasözleri ve deyimlerle tanışma, kelimelerin eş ve zıt anlamlarını söyleme gibi birçok kazanımı içeren eğitim ortamları hazırlama.

Etkileşimli kitap okuma, yeni kelimeler ve kelimelerin anlamlarını öğrenme, şiir, tekerleme ve özgün hikayeler anlatma, söyleme vs.

Kitabı eğimin merkezine ve çocuğun kalbine koymayı hedefleyen bu harika projede birçok etkinlikle sözel gelişim desteklenerek çocukların daha çok kelimeyle tanışmaları beklenmektedir. Anlama ve anlatma yetenekleri bu doğrultuda gelişecektir.

Siz değerli velilerimize, milli ve manevi değerlerimizle zenginleştireceğimiz projemizde ortağımız olduğunuz için teşekkür ederiz.

DİLİMİZİN ZENGİNLİKLERİ PROJESİ

“Bir dildeki sözlerin bütünü; söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” olarak tanımlanan söz varlığı, bireyler arası iletişim için çok önemlidir. Söz varlığı, aynı zamanda bireyin öğrenme yaşantısı boyunca depoladığı birikimi ifade etmektedir. Söz varlığının önemi sadece bununla sınırlı kalmayıp bireyin anlama ve anlatma becerisini de etkilemektedir.

Sözcük ile kavram arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Sözcük söylendiğinde onu karşılayan kavram akla gelir. Bunun gerçekleşebilmesi için de bireyin o sözcüğün anlamına hâkim olması ve sözcükle ilgili kavramı gözünün önüne getirebilmesi, zihninde canlandırabilmesi gerekir.

Sözcük ve kavram zenginliği aynı zamanda düşünce zenginliğine işaret eder. İnsanın sözcük ve kavram yönünden zengin bir birikime sahip olması, düşüncede de zengin olmasını sağlar. Öğrencilerimiz için söz varlığının en verimli şekilde artırmayı ve kullanmayı sağlayacak ortam ise okullardır.

Dilimizin Zenginlikleri Projesi; okullarda yapılacak söz varlığını zenginleştirme çalışmaları ile öğrencilerin dilimizin zenginliklerini tanımasını, kültür taşıyıcısı olan sözcüklerimizle buluşmasını, buna bağlı olarak da dili iyi kullanmasını ve düşünce dünyasını geliştirmesini amaçlamaktadır.

Bu sayede öğrencilerimiz dilimizin seçkin ve özgün eserlerini tanıyacak, eserlerimizde geçen sözcüklerin derinliklerini (çeşitli anlamlarını) öğrenecek; milletimizin kültürünü, birikimini, düşünce dünyasını ve hayat tarzını söz varlığımızın içinde yeniden keşfedecektir.

TÜRKÇENİN ZENGİNLİKLERİ NELERDİR ?

Bir dili “zengin” ya da “yoksul” olarak nitelemek için hangi ölçütlerden, kanıtlardan yararlanılabilir? Bu konuda akla ilk gelen ölçütler şunlardır:

1. Bir dildeki sözcük sayısı, özellikle kültür dili sayılan dillerle karşılaştırıldığında ne durumdadır?
2. Bir dil, doğadaki nesnelere, evreni, insan davranışlarını ayrı ayrı adlandırabiliyor mu?
3. Aynı kavram alanında çeşitli sözcüklere, değişik anlatım yollarına sahip mi?
4. Bir dilin sözvarlığı hangi ölçüde kendi sözcüklerinden oluşuyor?

1. Türkçe, en eski kaynaklarından bugüne incelenecek olursa, somut ve soyut kavramları karşılayan çok geniş bir sözvarlığıyla karşılaşılır. 13.yüzyıldan başlayarak Türkçe sözcüklerin ve deyimlerin bugün unutulmalarını bir araya getiren Tarama Sözlüğü(1963-77) 8 büyük ciltten oluşmaktadır. Anadolu ağızlarının sözvarlığını içeren Derleme Sözlüğü(1963-82) ise 12 cilt tutmaktadır. Buna ek olarak birçok alanın terimleri bir araya getirilecek olursa, Türkçe için çok geniş bir ansiklopedik sözlük ortaya çıkar.

2. Bu soru Türkçe için yöneltilecek olursa, en eski dönemlerden bu yana Türkçenin “genel kavramlara da ulaşabilmiş bir ayrıntılı anlatım dili” olduğudur.

Buna ilişkin özelliklere şöyle değinebiliriz:

Türkçeyi Hint-Avrupa ailesinden dillerle karşılaştıracak olursak, Türkçenin, kavramların anlatımında ayrıntıya inme eğilimi kendini gösterir. Hint-Avrupa dillerinde yeşil, mavi, gri, sarı gibi adların hepsinin “parlamak” anlamındaki “ghel-” ortak köküne dayanır. Türkçede ise değişik anlatım yollarından adlandırmalara gidilmiştir. “Sema” anlamına gelen kök(mavi),boz, sarı (sarı) gibi sözcüklerin yanında, doğadaki belli nesnelere

dayanan renk tonları büyük zenginlik gösterir: Vişneçürüğü, gülkurusu, narçiçeği... gibi. Bundan başka açık yeşil, koyu yeşil gibi nitelermelerin yanı sıra sapsarı, yemyeşil gibi pekiştirmelerden yararlanır.

Ayrıntılı anlatım özelliğini akrabalık adlarında da görmekteyiz: İngilizce, Almanca gibi dillerde "kayınbirader, enişte, bacanak" kavramları tek göstergeyle karşılanmaktadır: İng. Brother-in-law, Alm. Schwager gibi sözcüklerle karşılanmaktadır.

Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini artıran etkenlerden biri de ikilemelerin çok sık kullanılmasıdır. Bir kavramın daha kapsamlı biçimde dile getirilmesine yönelik ikilemeler, dilin gelmiş geçmiş her döneminde ve lehçesinde kullanılmıştır. Sözcük türlerinin hemen hemen her türünden sözcüklerle aşağı yukarı, ayda yılda, doğru dürüst... gibi oluşturulmuş ikilemeler mevcuttur.

3. Türkçenin sözvarlığında, aynı kavram alanına giren sözcük ve deyimleşmiş anlatımlarının, eş anlamlarının zenginliğini şu örnekle gösterebiliriz:
Bugün aynı kavram alanına giren işitmek, duymak, dinlemek gibi sözcüklerin yanı sıra kulak vermek, kulak kesilmek, kulak misafiri olmak gibi aktarmalarla deyimleşmiş anlatım biçimleri Türkçenin zenginliğinin kanıtlarındandır.

4. Bugün gelişmiş bir kültür dili sayılan İngilizcenin sözvarlığının en büyük bölümünün yabancı kaynaklı öğelerden oluştuğu görülür. Bu dil kimi araştırmacılara göre %20, kimilerine göre ise %14 oranında İngilizce kökenli sözcük içermektedir.)

Gazete haber incelenmesi, belli dönemde, bir ülkede konuşulan ve yazılan dilin sözvarlığını ortaya koyan önemli bir ölçüttür. 1931'de, gazete haber dilinde %35 olan Türkçe sözcük oranı giderek yükselmiş, 1970'den sonra %70'i geçmiştir. 2000'de ise, bu oran %74 dolayındadır.